

# Honifa



Nateni



Honifa

Contes

(en langue nateni)

Auteurs : participants d'un atelier d'écrivains

Illustrations : "The Art of Reading" CD,  
SIL Internationale, 2001

Ce livre a été produit avec l'assistance  
technique et financière de SIL

1ère édition, 1er tirage (225 exemplaires)

© SIL Bénin (Tanguiéta)

Dépôt Légal N° 7273 du 19 juin 2014 (2<sup>ème</sup> trim.)

Bibliothèque Nationale

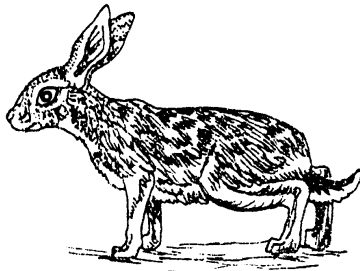
ISBN : 978-99919-1-901-0

## Kaakú dèimá nà bîdi

Daadí yèni, kà Kùado é cèn é caka nɔ́tí weñni è yò tí kòu ti báapa. Kà nɔ́tí tɔ̀ti weñni é kòu ti báapa, kà hòntàda menta é yeda, tà pú kòu ta kú báaa. Ye wòni, kà Kùado há tíkáná nɔ́tí weñni è yò t'òò dèi bîdi kaakú. Kà ti weñni é yìkapa, nà tì yìkapáà-á-dà, tì pú nedà. Kà hòntàda é kòn caka ta báaa Kùado hímpú. Kà ta báaa yò : K'ò tùmà ne yíi è wedà, k'á ò caka è yò w'áa beka bîdi kaakú kpè̀nku, k'á n'wán menku, é dèi pà̀nku.



K'yé weka, kà pá tón.  
Kà kùado tùmà yò bîdi kaakú dèimá-dà baà dèè. Kà hòntàda yò : Kà mmí pú mádí kpè̀nku, n pú kó neé dèi pà̀nku. Pèha-ní kpè̀nku k'yé teha kà n ní n'wámù menku, è dèù pà̀nku. Kà Kùado é bantá è yò ò pú kòu



o kú báàa. K'òò béka è yò : Kà memá-dà fún pú kòu a kú báàa níkéè ? N kó kǔǔ tǔpa paàka-dà, fún pú kó déta. É tóní è yò : A baà kó déta-ma céma. K'ó tódá naadaasá é kǔǔ hòntàda, é kǔǔ tǔpa naaseèka è yò kà cì pedà kà p'òò téná-ní o nèci. Kà hòntàda é kòn è mà caka ta báàa. Kà ta báàa yò: Yè pú dòn, ci téná daadí, fún-dà kó deñta-ho. K'à tèi k'ò békàà mii tee-sá, k'à yò a báàa-dà wontà pedà, k'á yèè dabòòka céupú è k'òò wuná hamú.

Nèci téná daadí, kà tǔpa weñni é peeta nà pa nèci, kà hòntàda é deñta-ní nà ta naadaasá. Kà Kùado é tà béka è yò : Hòn, fún té cetà kaá-ní è tòn mómú-dà ? Kà hòntàda yò : N báàa-dà wontà pedà, ká n yèè dabòòka pehapu è k'òò wuná hamú. Kà Kùado yò : Ne pú cém ye wàkàsa-a, daapá mómúpa pení ? Kà hòntàda yò : A yáá-ma è yò daapá pú pení, nté yè himà k'á n kǔǔ naadaasá è yò yé pedá kà m'áa téná-ní nèci ?

Ye wòni, kà Kùado é síná-hǔ. N'èe kú daadí-dà nido weñni bantà-ma è yò kà kpénn péé yotí, yè suu-ú-ma.

SANRI Ouodou (Taiacou)

## Pokpéńtáda decí taáma



Pokpéńtáda-dà, kà tá taá decí, é taá déhá kónceeni, è yò : Kónceeni fún-d'òò, k'à de pee kàdée-d'òò, è yenì n p'áa tódà ?

Kà kónceeni yò-dò : N há m'pee kàdée, kà nèdà n níi nkéè ? Kà nètà yò : M'áa níi, kà mídi pòntà nkéè ?

Kà míti yò : N pòntà, kà tafà dodi nkéè ? Kà tafá yò : N dodi, kà kónkú nidà nkéè ? Kà kónkú yò : N niida, kà hòntà n niì nkéè ? Kà hòntàda yò : M'áa niì, è cécí tìà nkéè ? Kà tìka yò : Á n cécí è n bodi nkéè ?

SAMPARA Collette (Natitingou)

## Ceèyedaiko nà wódo

Ceèti yedaiko òcún-dà de toó o ceèti è kódí kàadi ti yedaipu. K'ó tèi kaacáho pesá, k'ò yò : Yaàní a toó-sa ká n dentá. K'òò téná è yò : N toó ceèti-dà, n mèe pú kpèi

k'á c̣ĩnta, kà ṣhí é dúú ti meheká. Kà kaàcáho yò : Tì yańí. K'òd pàdi-ho, é ṭei k'ó c̣ĩnta ye ceèti, kà ṣhí é dúú ti meheká ti yańn cetà pú kp̣ei-sá.

Ye ẉni, k'ó caka ye kaàcáho è yò : N koò pú kp̣ei ye ceetì, n ḳj̣j̣-ní n ceetì dífa. Kà kaàcáho yò : Tódá o ceetì é kaḥá, k'à yáá-sa è kó n yíí, k'á n yíí. K'ó tódá o ceetì é kaḥá wódo ḥj̣j̣ta. K'ó ṭei ca-caka wódo, kaàcáho ò paà-sa-ní. Kà wódo ód ḅhà-ho è yò òd káá yońḳḳama-dà. Memá-dà, k'ó caka wódo è yò : Kà memá-dà k'á waḥà p̣ḳata é n ḳj̣j̣, ṃèntà kó n'cakú-ta è yò kà ṇido déhà ṣj̣j̣ta, k'ó tà ḳù.



Kà wódo é cemá yídá, é waḥà ye p̣ḳata ód ḳj̣j̣. È yáá è yò ò pú kó neé ḳù ṣhí é hì yà. Wódo ò ḳj̣j̣ ye p̣ḳata-dà, ye ẉni n'èe ẉni, kà ṣj̣j̣ta é daadi wódo ḅèku. K'ó n'kp̣ei é ḳù ye ṣj̣j̣ta, é potá wódo ḅèku k'ó wétá-ho

teñka. Kà wódo é yíí-ní, k'òò paá káfádà è yò : N potà sɔ̀̀ta-dà é tà ǹ̀hì, áa cɛ̀̀dí. Kà wódo é n'h̀̀t̀̀ta k'ò dènà ye p̀̀kàtà-ní tapaadi, ò kó ỳ̀a ǹ̀pa-dà. Kà wódo é tà̀nta ye p̀̀kàta, é kaàn dící tòhika k̀̀ta, òò k̀̀j̀̀ è yò ó kà̀há, ò naa-á-ma. Kà ceèti yà̀n è yeda è yò : N ceèti dífa yò̀̀n tòhika píta-dà. Ye wòni é deèda tòhika pita, é téná t̀̀ɔ̀fa é k̀̀j̀̀ wódo é t̀̀ta é kò̀̀n.

Memá-dà tee, k'à pú kpèi-sá, a dá yetá ye paá t̀̀ò. Ceèti yà̀n pú kpèi p'òò dii tàkací, ò m̀̀e pú kpèi é dii t̀̀ò tàkací. Kà mema dɔ̀ è yenì ò tà̀ntà o tòhika k̀̀ta é kà̀há.

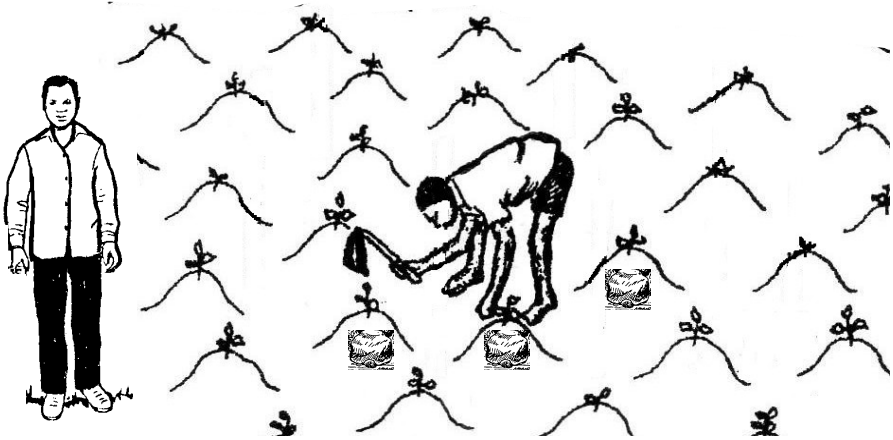
N'KOUADJA Dieu-donné (Taïacou)

### **Mìi tee-sá kà náánó é ỳ̀a**

Nìdo-dà de péé yotí tìc̀̀tì, kà p'òò k̀̀hi sàma, k'ò káá cuùmá ye yotí wódo ỳ̀hika. W'áá de káá dópo-dà kà pa yàma t̀̀di ma t̀̀ma, kà pà t̀̀mà káá náánó pa t̀̀pa dédéí. Nù̀ndɔ̀mú c̀̀j̀̀di-dà de h̀̀j̀ pà totá n'̀̀ò dópo. Pà de yò̀̀n memá-dà è péé pa yotí meheká. K'yé n't̀̀dì t̀̀dì, kà d̀̀nkú cɛ̀̀ o dópo k'ó kpíí. Ye daadí, kà yotí é yuukà dédéí. Kà kpé̀̀mma é baàta pa c̀̀j̀̀di é taá dáná o dópo.



N'èe kú daadí, k'ó yeda dipu è yò o dópò mènèn kpíi-kò, ò mèn tè kpíi bààsí. K'yé dii yotí nìpa weñni, é péé-nà wódo. Ò há de káá-ma pòti kpémú, kà wódo é yíi yotí kpémma kà pá paá wekòku é déhá pá kó hìmpú òò kpèhèkà. Kà pá taá o séúkàpu, òò caka è yò pá k'òò détà dópo tòò. K'ó yeda è yò : N' kpíi bààsí, n koò pú kó détà dópo k'ó n'yònà mènèn kpíi-kò. Kà pá paá wééma, k'ó yòò teha pa kpéemá. Ye wòni, kà p'òò beka dópo nà mènèn pá kó n'nohú-ko, k'òò yàma baà ò naa, àmá yè pú yònà cecedó.



Benní nìcú, k'ó dòòdi bàtàda, é tà bòdí kà nòòna é tucì. K'ó peha táapèika è tà bòdí, è pú kpèi k'òòcòñ ní n'yáá è yò o nòòna dónà. Memá-dà, k'òò dópo é tènì è hótà ò bòdí táàka, k'yé dii o dópo. K'ó koní tènì mà caka

o báàa. Ò koní t́ín ẁoni nà ỳedi, é t̀eni o d́ópò h́òt̀ta o d̀òpu. K'òo d́ópò báàa òò ýí, òò béka è ỳò : Badà tee k'á b̀odí a bàt̀ada kà ǹòna é d́ónt̀á, k'à ýáá è ỳò ti nà káá s̀ama, aá pú wedà è há tónkú t́à̀ka è tà b̀odí ?

K'ó t́ená dakp̀ènn è ỳò : A pú mádí m̀ì tee-sá kà n d́opo de é kpíí, kà n ỳò n m̀è té kó kpíí ? K'ó potá dawò̀ni, kà p'òò séuka é h́ka. W'áá de cuunì-ma wódo tá, kà dakp̀ènn é cocí ýí-ní wódo. Kà wódo é t̀eni wedá o kpéésá wèni, k'ỳè ỳò hécí. Ye ẁni, k'ó béka wódo è ỳò : A poyàni m̀èni de féé-dí k'ỳè de, a nì détà háá nà yenì ? Kà wódo ỳò òò. K'ò ỳò : Nì kuncí-ho n nàm̀ni mehekà. Mmí-dà de nì penti, kà ní t̀eni daadí yenì kà tí n'dó, n pú ýáá m̀ì panà kà ní kpíí. Ká n taá déhá n d́opo, òò caka k'ó t̀eni kà tí nì dáná n naàdedí meheká. Nà yenì, òc̀n mà ỳèkaà ? Badà tee kà meǹn há t̀eni è h́t̀ta n b̀odí t́à̀ka, k'ó cemá koní mà caka o báàa ? Ò wedà-ma mema, é cemá kpíí.

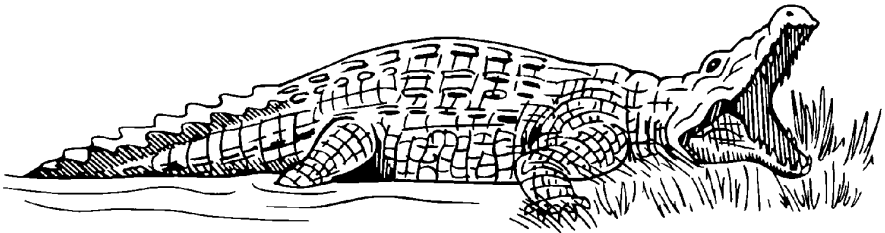
N'èe kú daadí-dà náánó ỳò-má, kà nido koò pú kó neé n'daí o t̀òò h́nka k'ỳè kpenì.

SAMBIENI Bernard (Ganikperou)

## Kà nìd'aa p̄ā suumá, a dá ò téná s̄iima

Kùado-dà de káá o bínànc̄di.

Kà daadí pedá kà ní taá buntàpu, é t̄i kà ȳnfa é nì c̄dí. K'ó ceí o bíitá n'òò ceí-dà. Ye w̄ni, é taá p̄hipú, é t̄i kà p̄h̄c̄ óò caka è yò ȳnfa-dà c̄dí o bíitá, kónkù menkù kú meheká. Memá-dà, kà Kùado é koní t̄eni b̄n̄ k̄n̄k̄n̄ku, kà n̄pa é peèta o h̄j̄t̄a. K'ò yò : N m̄óńk̄à n bíitá-dà, é taá p̄hipú, kà p̄a yò ȳnfa-dà t̄a c̄dí, è péé kónkù menkù kú meheká. Né taá k̄ò ȳnc̄i m̄nc̄i péé-ci w̄nni ku meheká.



È h̄j̄t̄a ȳnfa m̄nc̄f̄a c̄c̄-fa ye bíitá ȳnc̄i è péé tapaàdi. Kà fá mà ȳk̄à é cocí dúú foñni meheká. Ye w̄ni, kà p̄a taá k̄ò ȳnc̄i m̄nc̄i péé-ci w̄nni ye kónkù meheká. K'yé yò daàka p̄ita kp̄émá, kà bíitá t̄òta é

n'centi-ní è wanti. Kà tá t̀eni déhá ỳènfá, kà fà d̀ó.  
K'yèè ỳènfá ỳò : N dapà̀n, p̀áá ẁééma é n t̀éna kónkú  
mehéká. N ỳò-ó-ma daàka píta kpéemá miì, n pú yon  
n mèè pú ỳò.

Kà bíitá ỳò : M'a wani-í-ma, n pú yáá n kó himà  
áa toó hádí nà kónkú pesá. Kà fà ỳò : Peha decí é n  
bowá, k'yé teha k'á n toó. Kà bíitá é teha, é taá peha-ní  
decí, é t̀eni fà bowá, é fà h̀èda é toó nà kónkú pesá-ho.  
K'ó t̀ei è ỳò ó fà h́íná kónkú béékú, kà fá yeda è ỳò : N  
tuhìna-h̀ò c̀éma é nèé n p̀intá. Kà bíitá fà t̀uhìna-h̀ò  
ỳìhika c̀éma, é fà p̀intá. Ó fà p̀intà-ma, kà fà ỳò o ǹòku  
c̀òu, è ỳò : N k'áa dii-í-ma. Kà bíitá ỳò : Kà n há a p̀áá  
suumá k'à ỳò a kó n dii-ì ? Kà fà ỳò : Mmí-dà baà cakáà  
è ỳò kòni nà néyà̀hakú n k̀òu-à ? Kà m'a hédà, n kó  
h̀in-ba é fòuda ? Kà bíitá ỳò : Toò, kà memá-dà, k'á  
hédá kà tí béka niì pàtàá, kà pà h́in kà nido a p̀áá  
suumá, a h'̀òò t̀éna s̀ìma-dà, ye ẁòni, k'á nèé n dii.

Pà kàdi-sá-dà è ceí nìpa, kà nàfa é t̀eni è kó niì.  
Kà pá béka nàfa è ỳò : Kà nido a p̀áá suumá, a h̀ò t̀éna  
s̀ìma-dà nkéè suuma ? Kà nàfa ỳò : Nido mónn baàkaà ?  
Kà nido a p̀áá suumá, k'á ò t̀éna-h̀ò s̀ìma. N de káà

kpenì-ku è pení bííká, nìdo de h́ n pítá-ma, é n tanà nàkàcɛnkú. Àmá sàmà, n kpéń-ma, k'yè wekáà, ò h́ heèda d̀di-dà è ỳ n f̀di péù è ỳ: Kàhá taá pèha a kó dii-sá. Memá-dà tee n h́n-má kà nìdo a paà suumá, k'á ò téná s̀ima. Kà ỳnfa ỳ : Toò n dapànn, a koò pú you-ú-ma ? Kà bíitá ỳ : Yè kadí nìi pàdée.

Ye kú dàhàka, kà sànta m̀e té t̀ni è kó nìi. Kà pá béka sànta è ỳ : Kà nìdo a paà suumá, a yònà óò téná s̀imà nkéè suma ? Kà sànta ỳ : Kà nìdo a paà suumá, k'á ò téná s̀ima, m̀i tee-sá, n de káà kpenì-ku kà pà n dádì, nìdo-dà de h́ taá pèha-ní sàmmítì é t̀ni n k̀j̀. Àmá, sàmà n kpéń-ma, k'yè wekáà kánỳnfa, ò h́ tódá d̀di-dà é n potá è ỳ n taá pèha n kó dii-sá n c̀j̀di. Memá-dà tee n h́n-má kà nìdo a paà suumá, k'á ò téná s̀ima.

Sànta kú dàhàka, kà hòntàda é t̀ni è kó nìi. Kà pá tà béka è ỳ : Kà nìdo a paà suumá, a yònà óò téná s̀imà nkéè suma ? Kà hòntàda ỳ : Badà tee ye kú békàmà ? Kà bíitá ỳ : N ò tódá-ní foñni meheká-dà, è há t̀ni k'ò ỳ ò kó n dii. Kà hòntàda é béká ỳnfa è ỳ : Bíitá wedà-sà móma-dà ? Kà ỳnfa ỳ : Àà, móma-dà.

Kà hòntàda yò : Ne bántí-ma, kà ne pú yeèni, kà tá tùmá a bowá n nònfa meheká, n pú cédí.

Memá-dà kà pá yeèni pa déèdi, é tón yènfa cetà dós-sa. Kà bíitá baà é paá tà cetà hìmpú, é yò hèèda yènfa é toó hádí nà kónkú pesá. Pà tèi ye kónkú pesá-dà, kà bíitá é n'kpèi todá yènfa, kà hòntàda é tà béka è yò : Ne bookú, ne cidí-ma yènci-a ? Kà bíitá yò : Óò, ti yon-ń-ma. Kà tà yò : Fún dètà màn-ci, àá tùmà bóhi-i ? Tòòta é kòn, n'aa hótà-kpéepá kà né dii kúúdi.

Memá-dà tee háá nà yenì, yè békú-ma kà nìd'aa paà suumá, a dá yetá ò téná sùma.

KOUDI Pascal (Taïacou)

### **Mìi tee-sá kà poòpa yañ daapá**

Daapá de péé pa yotí-dà, kà poòpa mèe té péé pa kpéetí. Daadí yèni, kà wañn é taá waapú, é taá kùu woñta, é tà bukadá kahá, è penti néemá péé-sa, è kó nì. K'ó n'tòdì tòdì é yò kuùta-ho poòpa yotí. Kà poopa é yantá-ní néemá óò kóó, k'ó nì. Kà poòpa é wántá ò



toó-sa, pà p'èè bantà, ye  
wòni, óò béka è yò : Waǹn  
fún, a toó badà ? K'ó pà téná  
è yò : Wònta-dà n toó-ma.  
Kà pà yò : A pú kó hédá kà  
tí tà n'àà b́ená-à ? K'ò yò :  
Kà né hédá ká n tà tótá. K'ó  
tà tótà, é tà pà kǔǔ è yò : Tà  
b́ená-nà. Kà pòpa tà t̀nta,  
é tà b́ená, kà pá dii.

Kà pá n'kó yò diipú, kà wè̀nku d̀di, kà pòpa  
yò : Wè̀nku yò d̀dipú, a pú kó wén, k'yé weka k'á neé  
kò̀n ? K'ò yò : Kà n kó d́étá d̀di, n kó d̀ó-ma k'yé weka  
ká n kò̀n ! Yè̀nka wòni, k'ó dúú pòo ò̀cǔ kú nàm̀ni  
mehéká kà pá d̀ó. Pà d̀ó-ma, kà pòo óò bakaná t̀di,  
k'ó nì pántá wéí-ho. K'ó t́úmá nì bakaná, k'ó nì pántá é  
wéí-ho. Taáma wòni, kà pòo yò o kò̀kèdi s̀̀, è yò o tǔdí  
c̀̀, é taàa-ho o sékò̀ni mehéká. Kà wàn tǔdí é yídá, é  
kań ḿoma, k'ó d̀hà é púsí pòo tenten, kà wèka wedá.

K'yé weka, kà pòpa yò : K'à té k̀u-sa-ní, k'èè  
yànì miì, kà t'èè n'àà b́ená. K'ò yò : Toò ! Bá ò pú kun

hǔ̀̀ta, k'ó cǔ́ta waapú, é kò̀ wònta, é n'yò̀n-ní pámpáń, n'èe poòpa pesá. K'ó tènì tà pà kǔ̀̀, kà pá tà béná, kà pá dii. Pà dii-má é yò̀, k'ó caka poòo nà mèǹn pà wontà pédà-ko dǔ́dí è yò̀ : Ti mèe té yò̀nà é taá n kú yǔ́tí-dà. Kà poòo yò̀ : K'à kpèi tí taá a kú yǔ́tí, k'á pèha-ní wonhí hìwóì, é tènì kǔ̀̀ n kpéepá, k'yé teha kà pá n'yáá è yò̀ n péé-ho a hǔ̀̀hí.

Mémá-dà, k'ó kǎhá taá kò̀-ńí wonhí hìwóì, é tènì pà kǔ̀̀, é tódá o poòo kà pá kò̀n o hǔ̀̀ta. Mémá-dà tee k'à kpèi é tódá poòo, a yò̀nà é deha a poòo hǔ̀̀ta-kpéepá háá beeká kàwóì-dà, é n'kǔ̀nì puétí beení wènì. Kà kù̀ndìpu tènì, k'á kò̀ nǔ́tí tìwóì. Yè sǎkà wonhí hìwóì, wàn de kǔ̀̀-hi é nǔ́ tódá o poòo, menhí-dà pà hǔ̀̀ kò̀-ńí ma poòo kù̀ndìpu.

MORA Joseph (Toucountouna)



## Dapànwèema

1. Kpípoòku déhà.
2. Mènn kèi-nà-ko sɔ̀ta hɔ́ potá o mɔ́ní hínka-dà.
3. Dawéepùukú bàkà nà mùmmùnti.
4. K'à hín tɔ̀do bíítá dá cèn, a kpéetá pú kó koòpà.



## Petifa

1. Kà t̄aadi menì de pú n kpadí, è yenì n mádí sekòɔpa tápémú. - Piidí.
2. N'daàta miìn dàdi-sá. - Fèèku.
3. Kù hèi kù yon ba ? - H̄anùdi.
4. Kùàdi dapàmma yòn dádící c̄ɔ̄di. - N̄òyèecí.
5. Dentá bookù yáapee. - Méti.
6. N kehedí é d̄ɔa d̄òɔpa kà bíhí é n teha kpémma pú n teha. - P̄ɔ̄cí.
7. Ti péé ti h̄ɔ̄ta békábékò kóó. - Nàm̀̀císìdi decí.





Dépôt Légal N° 7273 du 19 juin 2014 (2<sup>ème</sup> trim.)

Bibliothèque Nationale

ISBN : 978-99919-1-901-0

PRIX : 200 F CFA